

Remissyttrande över SOU 2016:60 Ett starkare skydd för den sexuella integriteten

Stockholms tingsrätt, som har granskat betänkandet utifrån de intressen som tingsrätten har att bevaka, tillstyrker i allt väsentligt förslagen men har följande synpunkter.

Nya brottsbeteckningar m.m.

Tingsrättens uppfattning är att det vore bättre att ha kvar våldtäkt och grov våldtäkt som brottsbeteckning för de allvarligaste sexualbrotten i stället för sexuell övergrepp och grovt sexuellt övergrepp som föreslagits i betänkandet. Detta eftersom våldtäkt är ett inarbetat begrepp som återspeglar allvaret i gärningen på ett bättre sätt än de föreslagna beteckningarna. Det finns även stora kommunikativa fördelar med att fortsätta använda brottsbeteckningen våldtäkt. Med en sådan lösning undviks även dubbla brottsbeteckningar under den långa period, särskilt i de fall då brottet riktar sig mot barn och preskriptionstiden börjar löpa först när barnet fyllt 18 år, när rättsväsendet kommer behöva förhålla sig till både gamla och nya brottsbeteckningar.

Tingsrätten ställer sig även frågande till brottsbeteckningen sexuell kränkning. Tingsrätten frågar sig vad skillnaden mellan ett sexuellt övergrepp och en sexuell kränkning egentligen är rent semantiskt. Brottsbeteckningen sexuellt övergrepp skulle kunna användas i stället för sexuell kränkning.

Tingsrätten har inga anmärkningar på att ett synnerligen grovt brott införs, men brottsbeteckningen borde i sådana fall vara synnerligen grov våldtäkt.

Det ovan sagda gör sig även gällande beträffande de föreslagna brottsbeteckningarna avseende sexualbrott som riktar sig mot barn.

Utformningen av bestämmelserna om sexuellt övergrepp

Den föreslagna lydelsen av 6 kap. 1 § brottsbalken om sexuellt övergrepp framstår som väl övervägd. Den nya gränsdragningen för vad som utgör en straffbar handling stämmer bättre överens med vad som hos allmänheten anses utgöra en

straffvärd kränkning av en persons sexuella integritet och det skyddade intresset tydliggörs med den nya lydelsen. Den nya lydelsen innebär dock en viss utvidgning av det straffbara området, även om det inte innebär att det kommer att leda till fler fällande domar. En sådan utvidgning framstår som väl motiverad. Tingsrätten har dock följande synpunkter bestämmelsens närmare utformning.

När det gäller bestämmelsens *första stycke* konstaterar tingsrätten att innebörden av rekvisitet ”delta” framstår som oklar och att denna oklarhet förmodligen kommer att leda till svåra gränsdragningsfrågor i rättstillämpningen. Ett deltagande genom ord och handling torde kunna ta sig uttryck på olika sätt och i olika grad samt variera mellan olika personer. Frågan tingsrätten ställer sig är vilka krav som ställs på en persons agerande för att det ska räknas som ett deltagande i bestämmelsens mening och huruvida det i en sådan situation kan få betydelse hur just den personen vanligtvis brukar agera i sexuella sammanhang.

I betänkandet anges vidare att en person som frivilligt deltar i en sexuell handling, som sedan inser att den inte vill delta, måste uttrycka detta genom aktivt agerande t.ex. genom att säga nej. Samtidigt anges att en person som utför en sexuell handling med någon på frivillig basis måste kontrollera om deltagandet fortfarande sker frivilligt om den andra personens beteende förändras. Tingsrätten frågar sig hur detta uttalande ska tillämpas i en situation när en person först deltar frivilligt i t.ex. förspel till en sexuell handling men sedan av någon anledning drabbas av s.k. ”frozen fright”. Personen ifråga kan inte i en sådan situation uttrycka att han eller hon inte längre deltar frivilligt. Krävs det då att den person som utför handlingen kontrollerar att deltagandet fortfarande sker frivilligt och vilken förändring i beteendet hos den personen som drabbats av frozen fright krävs för att den person som utför handlingen ska behöva företa en sådan kontroll? Uttalandena i denna del framstår som svåra att tillämpa i vissa situationer.

I bestämmelsens *andra stycke* preciseras när ett deltagande inte kan anses vara frivilligt. Denna lagstiftningsteknik anser tingsrätten är bra då den bidrar till större konkretion i bestämmelsen. Tingsrätten har dock följande synpunkter på formuleringen av andra stycket 1-4 p.

I 2 p. bör ”sömn” och ”medvetlöshet” tas med i lagtexten för att tydliggöra att en person i en sådan situation inte kan delta frivilligt. Tingsrätten förstår betänkandets synpunkt på att en person som sover eller är medvetlös inte kan delta i en sexuell handling enligt bestämmelsens första stycke. I vissa situationer kan det dock förekomma att handlingar, som vid bestämmelsens tillämpning måste förstås som ett deltagande, utförs i ett sömnlignande tillstånd och att tingsrätten då måste pröva om deltagandet varit frivilligt eller inte. Detta skulle kunna vara fallet t.ex. när en person druckit stora mängder alkohol och somnat, men vaknar av att någon utför en sexuell handling mot dennes vilja och att den utsatta personen i tillståndet mellan sömn och vakenhet gett sken av att delta t.ex. genom att röra

sig på visst sätt. Det är rimligt att ett sådant deltagande inte ska kunna ske frivilligt. Om begreppen utmönstras ur lagtexten finns även en risk att dessa inte beaktas vid tillämpningen och att begreppet särskilt utsatt situation snävas in. Detta skulle t.ex. kunna vara fallet när flera omständigheter sammantagna skapar den särskilt utsatta situationen.

Tingsrätten ifrågasätter även om 3 p., dvs. utnyttjande av en person i beroendeställning, bör tas in i bestämmelsen. Tingsrätten anser att det vore bättre att den bestämmelsen, precis som tidigare, finns i en egen bestämmelse. I det avseendet ska framhållas att det i en situation där någon utfört sexuella handlingar med en person i beroendeställning kan vara så att den utsatte deltagit frivilligt i den sexuella handlingen, men att beroendeställningen ändå gör gärningen straffvärd. Den föreslagna bestämmelsen framstår inte som koherent om denna punkt tas in i andra stycket. Förslaget i denna del synes vidare medföra en straffskärpning som inte förefaller motiverad. Dessutom är det tingsrättens uppfattning att det är olämpligt ur lagstiftningssynpunkt att först klassificera ett visst beteende som sexuellt övergrepp, för att sedan säga att dessa fall som regel ska klassificeras som mindre allvarliga.

När det gäller vilseledandefallen i 4 p. undrar tingsrätten vad som avses med att en person ska haft "personlig kännedom" om en viss person för att ett vilseledande ska anses föreligga.

Tingsrättens uppfattning är att det är bra att förändringar som medför en skarpare bedömning av sexualbrott som utförs mot barn i åldern 15 till 18, som är en särskilt skyddsvärd grupp, föreslås i betänkandet. Det är vidare bra att det klargörs att de s.k. internetfallen faller inom ramen för den nya lydelsen, eftersom sexuella övergrepp som begås över internet kan vara minst lika straffvärda.

Oaktsamhetsbrottet

Tingsrätten ställer sig tveksam till förslaget att införa ett oaktsamhetsbrott. Genom de föreslagna förändringarna i övrigt utvidgas det straffbara området. Det framstår inte i alla delar klart hur stor utvidgningen är, vilket kan tala för att man bör avvakta och se vilket genomslag förändringarna får och hur de tillämpas innan också ett oaktsamhetsbrott införs. Även det förhållandet att rättsprocessen, om förslagen genomförs, i ökad utsträckning kan komma att rikta in sig på målsäganden och dennes beteende kan vara ett skäl för att avvakta med förslaget i denna del innan en utvärdering gjorts.

Tingsrätten delar i och för sig utredningens slutsats om att många handlingar, vilka hade utgjort sexualbrott om de utförts uppsåtligt, också är klandervärda vid oaktsamhet. Tingsrätten ser dock problem med att avgränsa det straffbara området på ett lämpligt sätt. Som utredningen anfört innefattar en bedömning av omedveten oaktsamhet också en bedömning i efterhand av vad någon borde ha

förstått i en viss situation. Nivån för vad som är oaktsamt beteende sätts, som utredningen noterat, i princip av domstolarna genom rättstillämpningen. Tingsrätten vill dock frambålla svårigheten med att just på detta område avgöra vilka aktsamhetsnormer som bör gälla. Utredningen har anført att det finns skäl att uppställa höga krav på aktsamhet när det gäller sexuella relationer, vilket gör det lättare att bedöma avvikelser därifrån som grovt oaktsamma. Enligt tingsrättens mening finns det skäl att ifrågasätta den slutsatsen, bl.a. med hänsyn till de gränsdragningsproblem tingsrätten uppmärksammat tidigare i sitt yttrande

Det är vidare tingsrättens uppfattning att risken för s.k. nedsubsummering underskattats i betänkandet. Detta särskilt mot bakgrund av vad myndigheterna Kanada anført beträffande detta förhållande.

Sexuellt ofredande

Det är bra att det i betänkandet föreslås att det ska finnas olika bestämmelser för sexuellt ofredande som riktar sig mot vuxna och barn.

Dubbel straffbarhet

Tingsrätten anser att regleringen beträffande undantag från dubbel straffbarhet utvidgas allt för mycket genom att föra in oaktsamhetsbrotten i den kategorin.

Föreslagna ändringar i lagen om målsägandebiträden

Tingsrättens tillstyrker förslaget i denna del utan anmärkning. Det är bra att möjligheten till substitution av målsägandebiträden begränsas. Möjligtvis bör lagtexten utformas på det sätt som den enligt betänkandet är tänkt att tillämpas på, nämligen att det i första hand ska vara advokater som utses som målsägandebiträden för en målsägande som utsatts för sexualbrott.

Detta yttrande har beslutats av t.f. chefsrådmannen Tore Gissin, rådmannen Maria Hölcke samt tingsfiskalerna Sophie Lidholm (referent) och Marcus Wågman


Tore Gissin


Sophie Lidholm